

Valós adatok a jelenlegi tankönyvrendszer működéséről

Írásunk létrejöttéhez motivációt és muníciót adott *Erdélyi Péter* adatgazdag és szellemesen logikus gondolatmenetű cikke: *Valamiért mindig a tankönyvekről vetítik a legnagyobbakat* (444.hu • 2016.02.22.)

Alább felsorolt állításaink igazolásához bizonyító erejű adatokat szolgáltatunk.

1. Kósa Lajos és Rétvári Bence tankönyvekről adott képtelen kijelentései hozzá nem értésről vagy tudatos politikusi ferdítésről árulkodnak...

2. A jelenlegi – totális államosítás felé tartó – tankönyvrendszer a korábbinál lényegesen több közpénzbe kerül(t) és az iskolák kevésbé elégedettek vele.

3. A jelenlegi tankönyvrendszer – a KLIK és részben a KELLÓ közreműködésével – 2013 és 2015 között egyre növekvő milliárdokat „csípett le” az iskolák tankönyvrendeléséből, miközben az ingyenességet hangoztatva kevesebbet tett bele.

4. A 2013-tól kiépült tankönyvrendszer nem a tankönyvek és az ellátottság minőségét, hanem egyedül az olcsóságot tekinti a tankönyvi hatékonyság mércéjének.

5. Az egyre szűkebbre vont tankönyvi választék és a választás szabadságának korlátozása növeli a meglévő esélyegyenlőtlenségeket, és csökkenteni nemzetközi versenyképességünket.

Egyenként vegyük szemügyre az egyes állításokat.

1. Kósa Lajos és Rétvári Bence „tankönyvköltésről” mondott állításainak (2016. február) tételes cáfolata

- Kósa Lajos a TV2-ben: „A korábbi tankönyvrendszer a családoknak 25 milliárd forintjába került, szemben a jelenlegi 10 milliárdjával, ahol csak egyfajta tankönyvből lehet választani.”
- Rétvári Bence 1 nappal később: „Csak a tavalyi évet nézve 15 milliárdot húznának ki a családok és az állam kezéből. Ennyivel lettek olcsóbbak a tankönyvek.”

A két kormánypárti politikus állításainak való(tlan)ságát akkor lehet megítélni, ha összehasonlítjuk: mennyi közpénzt használt fel a korábbi (2010 előtti) tankönyves szisztéma, és mennyit a jelenlegi a tankönyvrendszer tényleges működtetésére.

Ezért (a túloldali) 1. táblázatban a korábbi tankönyvrendszer (2009) idejéből származó adatokat hasonlítjuk össze a mai helyzettel (2014, 2015). Mivel a táblázatban becsült adatok* is szerepelnek, ennek megértéséhez az alábbi magyarázatokat fűzzük a túloldalon szereplő 1. táblázat pontjai szerint.

- 2-3. *A költségvetési adatokból ez pontosabban kikereshető, de a „rászorultak” kategória 10 év óta nem változott.*
- 4-5. *A miniszteri biztos szerint 2014-ben 61%, 2015-ben 80% volt az állami tankönyvek aránya. A nyomdai előállítással összefüggő költségek kb. a tankönyvárak 40%-ából hozhatók ki.*
- 6. *Az 5,6 Mrd-os EU-s pályázat pénzét nemcsak 2,8 Mrd + 2,8 Mrd értékben lehetett elosztani a költségek között.*

Az itt felsorolt becsült adatokat az EMMI pontosítani tudná, hiszen valamennyi tétel pontos számértékének birtokában van! Kérjük, hogy korrigálja, azaz hozza nyilvánosságra a becsült adatok pontos számértékét!

Ha valamennyi becsült adat az EMMI jóvoltából teljes pontossággal napvilágra kerülne, azt valószínűsítjük, hogy 2013 után a magyar állam az itt leírtaknál is több közpénzt használt fel az általa kitalált tankönyvrendszer kivitelezésére.

tk. = tankönyv * becsült adat

A tankönyvrendszer működésének összetevői	2009	2014	2015
	milliárd Ft = Mrd	Mrd	Mrd
1. Tankönyvforgalom	16,9	12,9	11,8
2. Rászorultak ingyenes tk.támogatása	7,0*	6,0*	5,5*
3. Mindenkinék ingyenes tk. (1-2. 1-3. évf.)	–	1,0*	1,5*
4. Tk. nyomdai előállításuk évente	magánkiadók állták	3,0*	4,0*
5. Tk. terjesztés (KELLŐ – 20%)	magánkiadók állták	1,5*	2,0*
6. Új tk. készítése (EU-s pályázat)	magánkiadók állták	2,8*	2,8*
7. Az OFI működtetése	–	1,3*	?
8. AP és Ntk kiadó államosítása	–	8,7	
9. Mennyi közpénzbe került összesen?	7,0	24,3	15,8
10. Mennyibe került a családoknak?	9,9	5,9	4,8

1. táblázat: Mennyi közpénzt használtak fel a tankönyvrendszer működtetésére?

A táblázat első sorából nyilvánvaló a kormánypolitikusok állításainak képtelensége:

- A korábbi tankönyvrendszert illusztráló 2009-es adat nem érte el a 17 milliárdot, míg 2015-re 12 milliárd körülre zsugorodott a tankönyvforgalom. (Honnan vette Kósa Lajos a 25 milliárdot?!)
- Hogyan lehet 2015-ben kb. 12 milliárdból 15 milliárdot megtakarítani?! (Kérdés Rétvári Bencéhez)
- Legfeljebb 2,0 milliárdot magyaráznak meg a kísérleti tankönyvek irreálisan alacsony árai a teljes tankönyvforgalomból.

2. A korábbi (2010 előtti) vagy a jelenlegi tankönyvrendszer használt fel több közpénzt működtetésre, és ez milyen eredménnyel járt? (Még mindig az 1. táblázat alapján)

• 2009-hez képest (7,0 Mft) lényegesen több közpénzbe került az államnak a tankönyvrendszer jelenlegi működtetése (24,3 Mft • 15,8 Mft). Ha az Apáczai és Nemzeti tankönyvkiadók államosításának egyszeri költségét és az EU-s pályázatokat kivesszük a táblázatból, 2016-tól akkor is minimálisan 13 Mft körüli állami pénz kell beletenni a jelenlegi tankönyvrendszer fenntartására.

• Az 5,6 Mrd forintos EU-s támogatáshoz csak az állam férhetett hozzá. Egy „normális” tankönyves szisztémában nem zárhatták volna ki a magánkiadókat az EU-s tankönyvfejlesztésből. (Diszkrimináció!)

• 2013 előtt – az ingyenesség kivételével – a költségeket a magánkiadók állták, s ez fenntartható volt!

• Ma a magyar állam sokkal több közpénzből olyan tankönyvrendszert hozott létre, mellyel az iskolák kevésbé elégedettek, mint korábban! A 2010-es független GKI vizsgálatban a tankönyvválasztékkal, a tankönyvek minőségével és tankönyvterjesztéssel való elégedettség mértéke 80-90%-os volt. (Forrás: A hazai tankönyvpiac feltáró elemzése. GKI Gazdaságkutató Zrt., 2010. aug.)

Ma ezt a vizsgálatot nem mernék megismételni!

- Aránytalanul sok közpénz felhasználásával valamelyest kevesebbe kerül jelenleg a családoknak a tankönyv. (10. sor) Ezt igazából csak az 1-3. osztályosok mintegy fele érezheti, mert a „rászorulókat” a korábbi években is ingyen jutottak a tankönyvekhez. (2. sor) Ráadásul éppen azok kapják most pluszban ingyen a tankönyveket, akik nem annyira szorulnak segítségre. (3. sor)

- Ugyanakkor a jó helyzetű osztályokban – a pedagógusok kérésére – a korábbinál több tankönyv beszerzéséhez járultak hozzá a szülők, mert 2013-tól évente 2-3 milliárddal kevesebbet rendelhetek az iskolák, mint amennyi szükséges lenne.

3. A 22-es tankönyvcspadáról

2015-ben már 3,4 milliárddal (22,4%-kal) kevesebbe kerülő tankönyv megrendelésére adott engedélyt a KLIK az iskoláknak. A fentiek igazolását 2. táblázatunk adataiból vezetjük le

	1.	2.	3.	4.	5.
Év	Tanulólétszám	Tanulónkénti	A felhasználható	Tényleges	3. és 4. oszlop
	1-12. évf.	tankönyvkeret	tk. keret összege	tk. forgalom	különbsége
	(ezer fő)	(Ft/fő)	(milliárd Ft)	(milliárd Ft)	(milliárd Ft)
2008	1.358	12 ezer	17,2	16,3	+0,9
2009	1.409	12 ezer	16,9	16,9	0,0
2010	1.403	12 ezer	16,8	16,6	-0,2
2011	1.388	12 ezer	16,6	16,7	+0,1
2012	1.369	12 ezer	16,4	15,9	-0,5
2013	1.337	12 ezer	16,0	13,9	-2,1
2014	1.300	12 ezer	15,6	12,9	-2,7
2015	1.266	12 ezer	15,2	11,8	-3,4

2. táblázat: A felhasználható keretösszeg és a tényleges tankönyvforgalom különbsége

- 2008 és 2015 között az 1-12. évfolyamok létszámadatai (1. oszlop) mellett feltüntettük, hogy – tanulónként átlagosan 12.000 Ft-tal számolva – összesen mennyi lenne a rendelkezésre álló tankönyvkeret összege (3. oszlop) országosan. A tényleges tankönyvforgalom összegével (4. oszlop) összevetve pedig leolvasható: az iskoláknak mennyire engedték meg, hogy az elvileg rendelkezésre álló keretüket teljes egészében felhasználják.

- Egyetlen oktatásügyi vezető sem cáfolta eddig, hogy évekre visszamenőleg változatlanul 12.000 Ft a tanulónként rendelkezésre álló elvi keretösszeg valamennyi évfolyamon, mely az iskolán belül átcsoportosítható. (2. oszlop)

- Nem lehet véletlen, hogy 2011-2012-ig kb. annyiért rendelhetek az iskolák, amennyi keretük volt. Az 5. oszlopban 2013-tól (a KLIK és a KELLŐ színre lépésétől) drasztikusan nőtt a fel nem használt tankönyvmilliárdok nagysága. (Azt senki nem gondolhatja komolyan, hogy az iskolák nem akarták felhasználni a teljes keretüket!)

- Mindezt az EMMI és a KLIK azzal érte el, hogy a valószínűtlenül olcsó árú kísérleti tankönyveket tízezres nagyságrendekben erőltette rá az iskolákra. („Ezt kell használnod, mert olcsóbb”!)

Erre szolgált

- 2014-ben a kizárólagossá tett „szűkített lista” a kísérleti tankönyvek kivételes helyzetbe hozásával;
- 2015-ben pedig az 1-2. évfolyamra „fü alatt” elrendelt 3000 Ft-os limit, melyről persze írásos nyomot nem hagytak, hiszen az a jogsértést leleplezte volna! Itt jegyezzük meg: minden tanító előtt nyilvánvaló, hogy 3000 forintból még az olcsóbb kísérleti tankönyvekből sem lehet jól kihozni egy-egy évfolyam tankönyvszükségletét!

- A 12 ezer Ft-os keretet nyilvánosan nem vonták vissza, de országos átlagban a végén 22,4%-kal kevesebb pénzt költöttek tankönyvrendelésre. Tehát nem 12 ezer Ft, hanem országos átlagban csak 9316 Ft lehetett az egy tanulóra elkölthető tankönyvkeret! (Persze ettől az átlagtól az egyes iskolákban még nagy lehetett az eltérés.)

- Miért nevezzük ezt 22%-os tankönyvcsapdának?

– Egyrészt azért, mert – a KLIK beavatkozásával – 9316 Forintos átlagra leszorított tankönyvkeretet csak olcsó és tartósnak mondott kísérleti tankönyvekkel lehetett egyébként jogsértő módon elérni. Azért használjuk a jogsértő kifejezést, mert a kísérleti tankönyvek jogilag nem felelnek meg a tartós tankönyv kritériumának, ezért több évre szóló használatuk ellentmond az érvényes tankönyvrendeletnek.

– Másrészt azért, mert a mintegy 22%-al megkurtított tényleges tankönyvkeretből az egyes évfolyamokon nem lehetett valamennyi alapvetően szükséges kiadványt megrendelni. Jellemzően az angol, német, stb. nyelvek tanítására szolgáló, illetve a differenciálást lehetővé tevő kompetenciafejlesztő munkafüzetekre nem jutott keret! (Ezt „jobb helyeken” a szülők segítségével pótolták.)

4. A tankönyvrendszer hatékonyságának eltérő értelmezéséről

- A tanulónkénti 12 ezer Ft-nál jóval olcsóbb tankönyvrendelés sok iskolában nem fedte le az alapvető tankönyvszükségletek egy részét, s ezt a pedagógusok csalódásként élték meg! A jelenlegi tankönyvrendszer egyetlen fő jelszava: „minél olcsóbban jöjjünk ki!” A hatékonyság itt egyenlő az olcsósággal! Az oktatásügy vezetői ezt sikerként mutatják fel, pedig lényegét tekintve a tankönyvellátás minőségének elszegényítése történik.

- Az adott tanulócsoportnak legjobban megfelelő, minél teljesebb tankönyvi lefedettséget biztosító, azaz minőségi tankönyvellátást az egy-két tankönyvcsaládot erőltető rendszer egyáltalán nem preferálja. A hatékonyság igazi értelme: megbízhatóan jó színvonalú tankönyvellátás a mai pénzügyi realitásokat figyelembe véve. Tehát ne az árból, hanem a minőség biztosításából induljunk ki, s utána kalkuláljuk bele a finanszírozási lehetőségeket! (Ezt a mai tankönyvrendszerről döntéseket hozók meg sem akarják hallani!)

- A megbízhatóan jó színvonalú tankönyvellátásra törekvés nem létezhet viszonylag széles (nem korlátlan!) választék és valóban szabad tankönyvválasztás nélkül!

5. A tankönyvrendszer és esélyegyenlőtlenség viszonyáról

- Pedagógiai evidencia, hogy az olcsóságot előtérbe helyező és mindenkinek ugyanazt a szűk választékot megengedő tankönyvrendszer növeli a meglévő esélyegyenlőtlenségeket gyerekek és iskolák között, és csökkenti nemzetközi versenyképességünket az oktatás piacán...

A tankönyvrendszer és esélyegyenlőtlenség viszonyának mélyebb elemzése már egy újabb írás témája lehetne...